

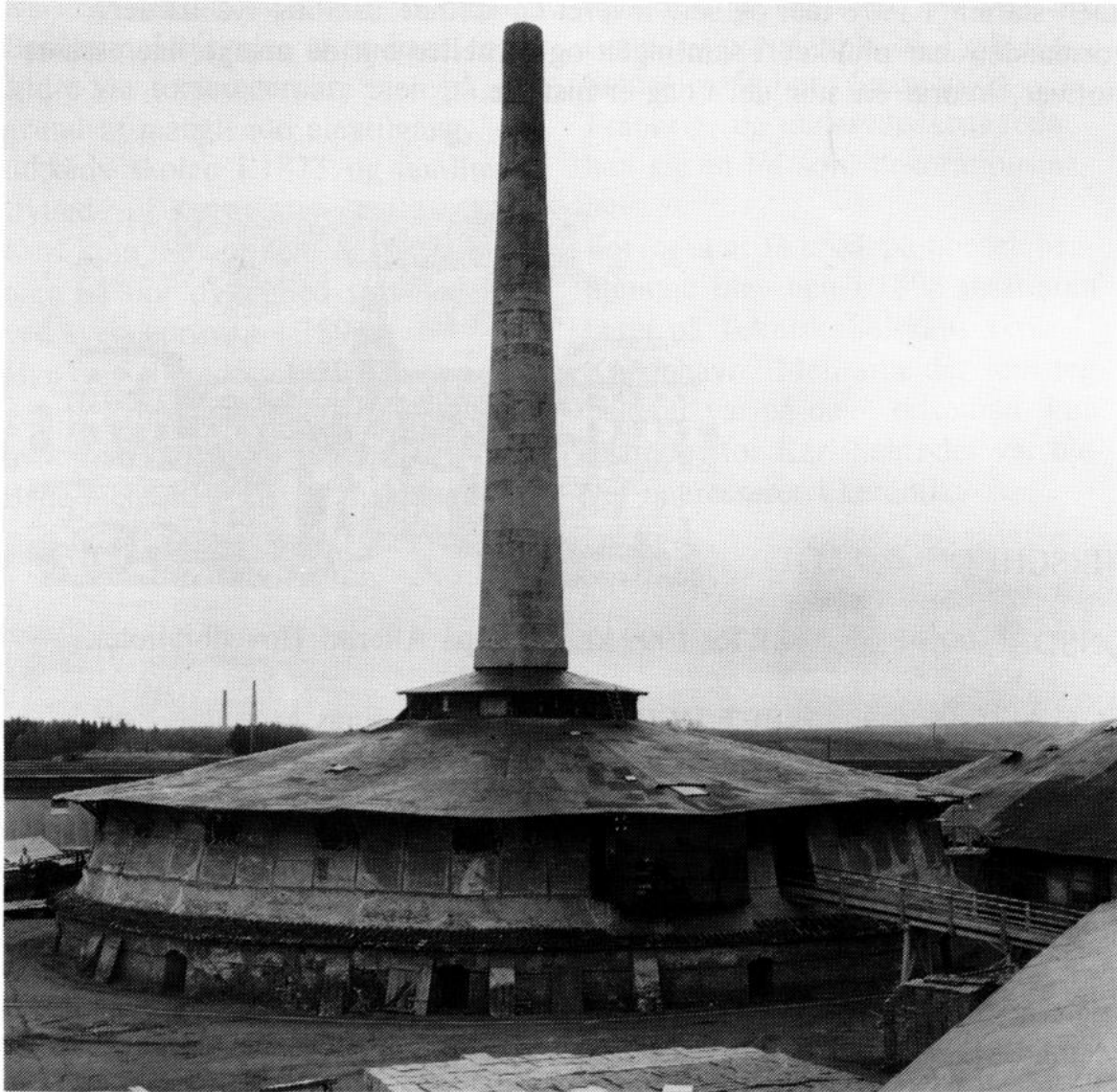
nøglehullet

NR. 1 1999

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Arkivet har for nylig modtaget nogle arkivalier og nogle meget gamle fotos fra Blovstrød Teglværks sidste forvalter, blandt andet dette billede af den gamle markante ringovn, set fra syd. I baggrunden ses Allerød Teglværks 2 skorstene. Billedet er udateret, men er nok fra århundredets start.

PROGRAMMET

GENERALFORSAMLING

TORSDAG den 25. FEBRUAR 1999 kl. 19.30 på Allerød Hovedbibliotek, Skovensvej 4, Lillerød. Dagsorden ifølge lovene.

Efter generalforsamlingen viser vores formand, OLE HØEGH POST, EKSEMPLER FRA ARKIVETS LYSBILLEDSAMLING. Arkivet har siden starten i 1978 fået og selv leveret en kæmpe samling lysbilleder. Formanden har plukket i samlingen og fortæller om de mange interessante motiver, hvoraf en stor del i dag er historie.

HIRSCHHOLM SLOT

ONSDAG, den 24. MARTS 1999 kl. 19.30 på Allerød Hovedbibliotek.

Museumsinspektør LISBET HEIN fra Hørsholm Egnsmuseum viser lysbilleder og fortæller den forunderlige historie om "Slottet, der døde af skam":

Christian den 6.'s pragtfulde sommerslot blev indviet i 1744, men fik en kort levetid. I sommeren 1771 var slottet ramme om Christian den 7.'s hof, på det tidspunkt, hvor hoflægen Struensee helt havde taget magten over landets styre. Det var fra Hirschholm Slot, at Struensee gennemførte nogle af sine mest radikale reformer, og det var her, dronning Caroline Mathilde fødte hans datter - til stor forargelse i vide kredse.

I januar 1772 blev Struensee styrtet, i april blev han henrettet, og i maj blev dronningen landsforvist.

Efter de skandaløse begivenheder ønskede kongehuset ikke længere at benytte Hirschholm Slot. Det fik lov til at forfalde, og i 1810 tog landets nye konge, Frederik den 6., beslutningen om at lade det rive ned.

KARL SCHRØDER

På Frederiksborgvej 43 i Lillerød ligger der et stort rødstenshus med en værkstedsbygning foran. Huset hedder stadig i daglig tale "Schrøders Hus", og her boede keramikeren og maleren Karl Schrøder fra 1903 til sin død i 1943.

Karl Schrøder blev født i 1870 på Brøderup Højskole, hvor hans forældre var forstanderpar; men på grund af manglende elevtilgang, lukkede skolen i 1873, og familien flyttede til København.

Karl kom i malerlære og fik som tegn på stor dygtighed sølvmedalje ved svendeprøven i 1891.

Han var allerede i 1889 blevet optaget på Kunstakademiets Malerskole, hvor han udgik fra i 1898.

Både mens han gik på malerskolen

Schrøders Hus, Frederiksborgvej 43, 1998.

og i tiden efter, rejste han en del rundt i Europa bl.a. til Tyskland, Schweiz, Italien, Spanien og Frankrig, og undervejs ernærede han sig en tid som dekorationsmaler.

For også at få brød på bordet herhjemme blev han i 1898 ansat som lærer på Teknisk Selskabs Skole i København. Men arbejdet som tegnelærer var på dette tidspunkt kun et bijob, for Karl Schrøder var blevet interesseret i keramik.

Typisk Schrøder-keramik med plantemotiver indskrabet i leroverfladen. Rødler med grønne, gule og brune glasurer.

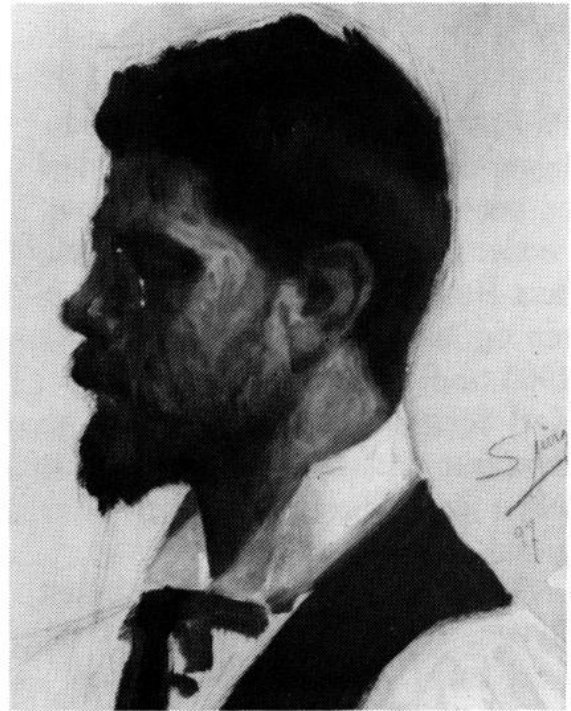
Kæresten, senere hustruen, Ovidia.

Indtil 1880'erne var lertøj ikke noget kunstnere beskæftigede sig med herhjemme. Men med pottemager Kähler i Næstved og Den nordiske Udstilling i 1888, hvor det kunstnerisk prægede lertøj blev vist for første gang, fik mange åbnet øjnene for keramikens muligheder.

Omkring 1900 begyndte Karl Schröder at arbejde med keramik hos G. Eifrig, der havde overtaget Københavns Lervarefabrik i Valby i 1890 efter den berømte Tauber-Jensen.

Eifrig havde selv i en årrække været mestersvend hos pottemager J. Wallmann på Utterslev Mark, hvor bl.a. Bindsbøll, Joakim og Suzette Skovgaard, samt Lorentz Frölich og Svend Hammershøi fik brændt deres lertøj.

I 1901 udstillede Karl Schröder på Kunstindustrimuseet, og i 1902

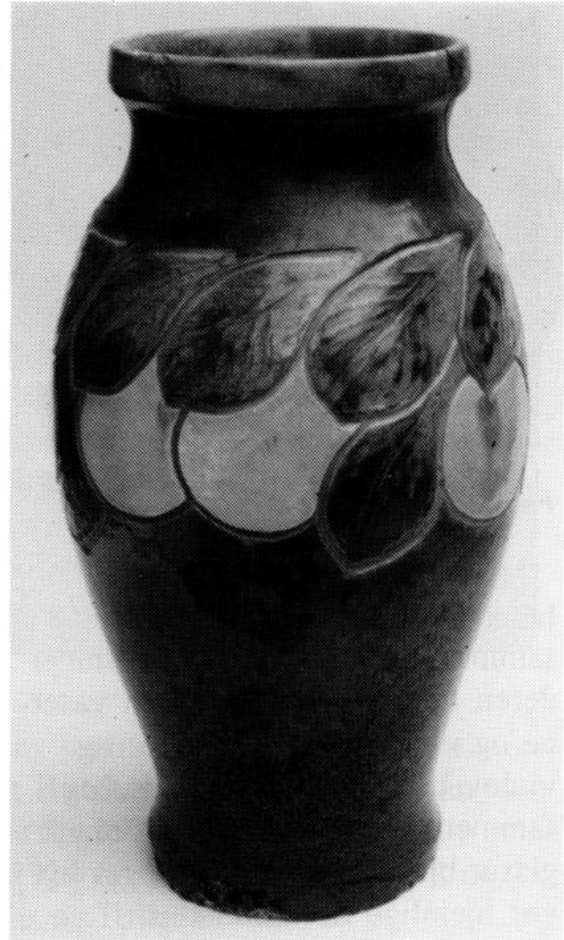
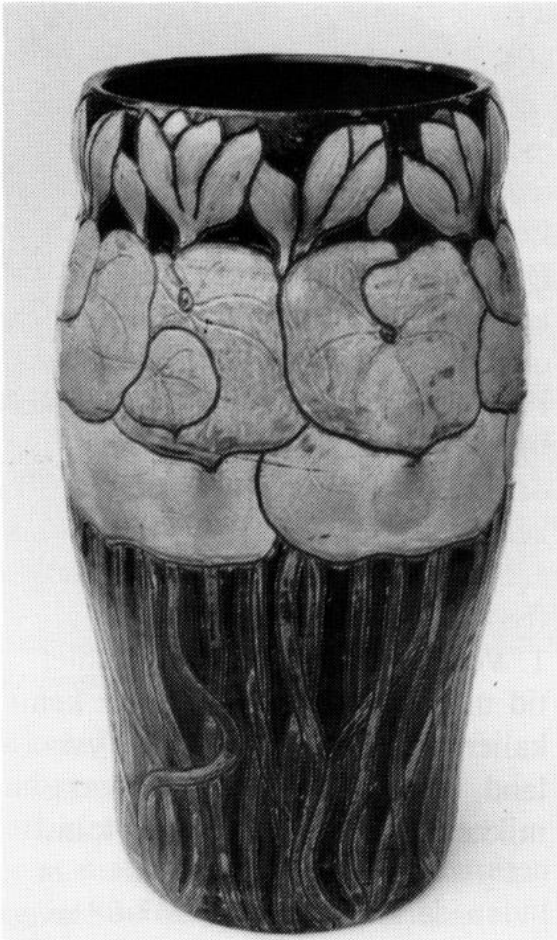

Karl Schröder, 1897. Pastel af S. Jürgensen.

holdt han en udstilling i snedkermester Troels Lunds lokaler på Frederiksberg. Her viste han skåle, krukker, lamper, lysestager, fade, askebægre, vaser m.m. med farvestrålende dekorationer og dyrefigurer som hanke.

Krukke (ca. 20 cm) med plantemotiv. +++++

Vaser med plantemotiver: Åkander og citroner.

To vaser med vinblade og druer.

Fad i skønvirkestil, 35 cm.

Udstillingen blev anmeldt og anbefalet i Illustreret Tidende nr. 9 samme år. Det var ikke alt, anmelderen fandt lige smukt, men vaserne og vinkølerne med druer og vinløv blev kaldt talentfulde, og sammenstillingen af mat og blank glasur blev omtalt som "noget nyt i vor hjemlige Keramikindustri". Lertøjet på udstillingen hos Lund var brændt i et pottemagerværksted i Lillerød, og det er sandsynligvis Lillerød Lervarefabrik på Tokkekøvej, det drejer sig om.

Grønglaseret krukke, 15 cm.

Af folketællingen 1911 kan man se, at Karl Schrøder først flyttede til Lillerød i 1903, og det passer godt med, at han i august samme år giftede sig med Ovidia Drewes fra Lolland.

Da Karl Schrøder var flyttet til Lillerød, fik han hurtigt bygget egen ovn til sine keramikbrændinger. Han eksperimenterede med forskellige former og glasurer - særlig flydeglasurer - og udstillede ivrigt sin keramik på bl.a. Kunstnernes Efterårsudstilling og Den Frie i årene frem til 1914.

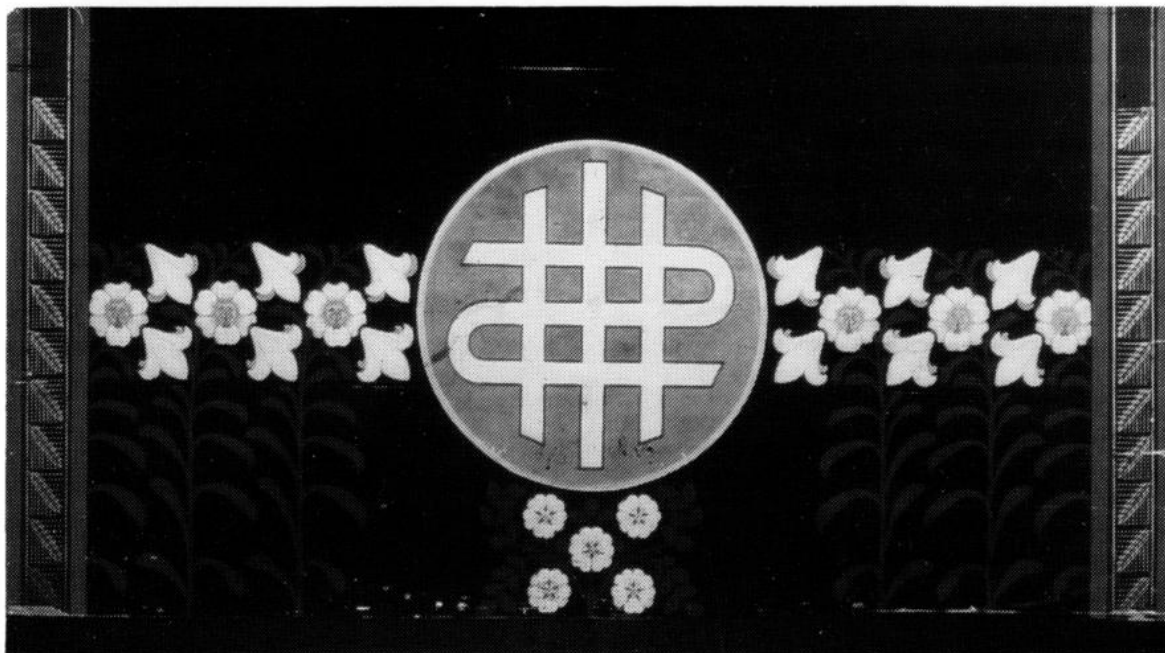
1. Verdenskrig gjorde det imidlertid umuligt for ham at skaffe kemikalier og glasurer hjem fra Tyskland, og han stoppede med keramikken til stor beklagelse i kunstnerkredse.

Inden da havde han i 1907-08 lavet et af sine keramiske hovedværker, nemlig busten/masken af N.F.S. Grundtvig, som han lavede i samarbejde med billedhuggeren Niels Skovgaard.

Busten er i mangefarvet glaseret ler med en krans udenom, og den blev ophængt i Grundtvigs Hus i 1913. I dag findes den på Skovgaardmuseet i Viborg.

Karls bror Rolf Schroeder var arkitekt, og han har tegnet en del huse i vores område, bl.a. Lillerød Skole i 1910 og den senere udbygning, hovedbygningen på Ny Allerødgård, 1912, samt Lillerød Brugsforening i 1915.

Han tegnede i slutningen af 1890'erne bl.a. nogle huse og

Alterbordsforsiden fra Askov Kirke.

kirken i Askov, hvor farbroderen Ludvig var højskoleforstander. Karl blev i 1900 hentet til Askov for at male alterets for- og sidestykker, der forestiller snoede vinranke, aks og hvide liljer.

I 1939 blev Schrøders alterstykker sat på depot og erstattet af Hans Georg Skovgaards alter i udskåret træ; men heldigvis er Schrøders alter indenfor de sidste par år atter fundet frem, og man arbejder på at få dem restaureret og opsat på deres gamle plads.

Karl og Ovidia fik deres første søn Sven i 1905, og da det ikke var de store indtægter Karls keramik indbragte, begyndte han som lærer på Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder i 1909. Fra 1912 tegnede han møbler til Fritz Hansens Eftf. i Allerød.

Som møbelarkitekt opnåede han anerkendelse i vide kredse, og han

blev præmieret på Kunstindustri- og Håndværks-Kunstudstillingen i Paris i 1925.

I 1914 og 1918 kom søn nr. 2 og 3 - Ib og Palle.

Hjemmet på Frederiksborgvej beskrives som et meget varmt og gæstfrit miljø, hvor sans for det smukke i naturen og Ovidias store musikinteresse blev givet videre børnene.

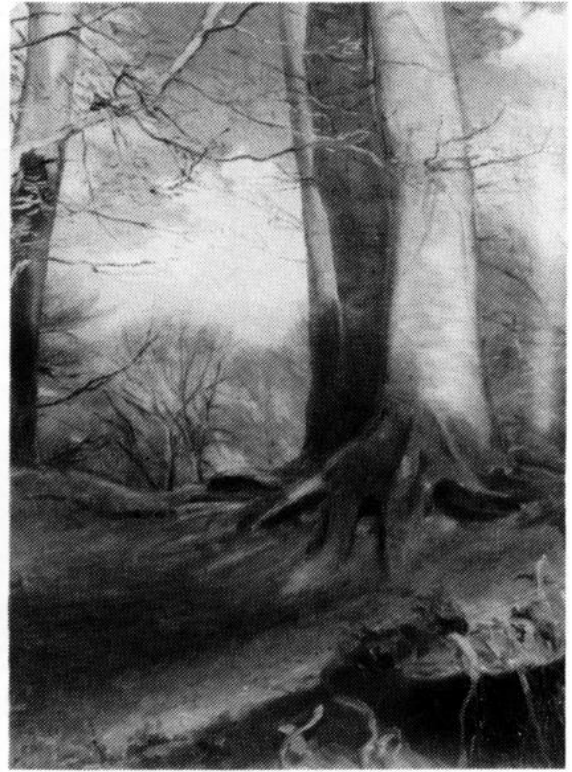
Schrøder-familiens Slægtsbog beskriver Karl som en mand med barok lune og en elsket lærer.

"Sanshed og retsind prægede ham, aldrig gik han på akkord. Et særpræget menneske".

Efter intermezzoet med keramikken fortsatte Karl Schrøder med maleriet, og han udstillede da også på bl.a. Charlottenborg, hvor han i 1930 og 1935 viste portrætstudie og et portræt af hustruen Ovidia. Imidlertid gik det meste af hans tid

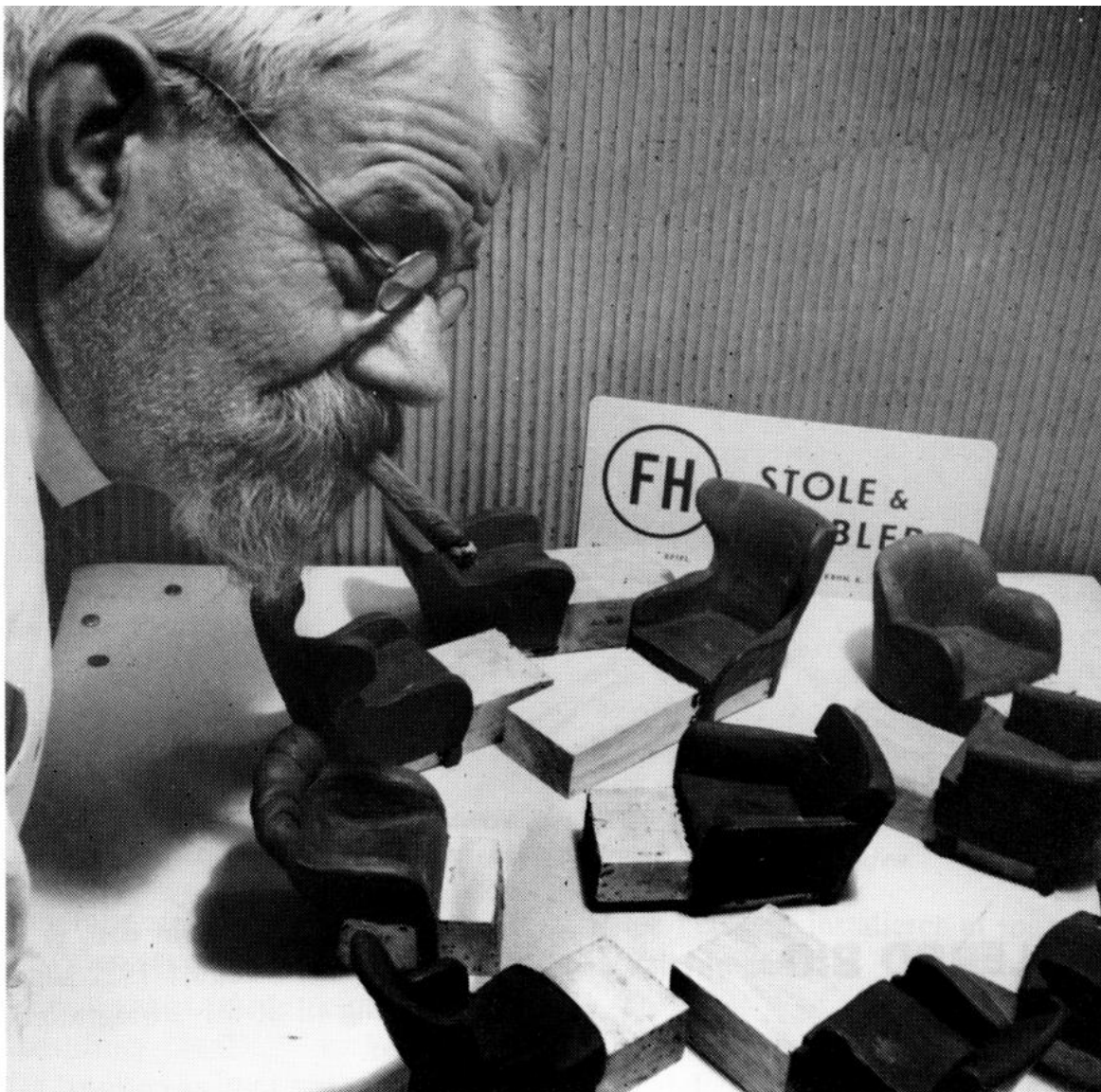
Rønneholtgårds marker, olie.

Ravnsholt, olie.

Fritz Hansens Møbelfabrik og Lillerød set fra Krathbjerg. 1934.

Karl Schröder designede møbler for Fritz Hansens Møbelfabrik og præsenterer skalamodeller på dette pressefoto. Nytår 1938.

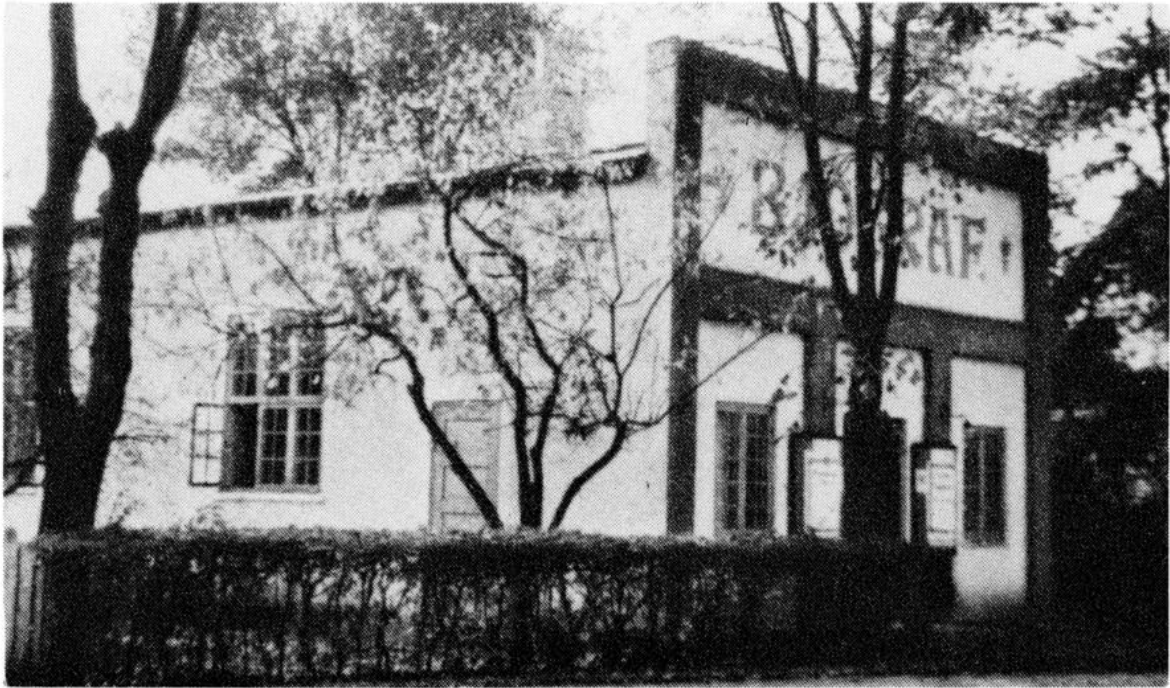
med undervisning og møbeltegnning. Alle kunne se hans store talent, men det endelige gennembrud og den fulde anerkendelse kom aldrig.

Karl Schröder døde i Lillerød i 1943.

Anerkendt eller ej - så finder man stadig rundt om i nordsjællandske hjem masser af hans keramik og billeder, - og de er højt værdsat og elsket af ejerne.

Kilder: Johannes E. Schröder: Slægtbog II Del. De yngre slægtled. Holbæk 1971.
 Merete Bodelsen: Pottemageriet som kunstindustri - Hovedtræk af 50 Aars Udvikling. Samleren nr. 8. 1939
 Weilbachs Kunstnerleksikon III 1952.
 FH-Bladet nr. 29 April 1943 s. 1.
 Illustreret Tidende nr. 9, 30.11.1902s. 146.

Birthe Skovholm

Det ældste billede vi kender af Lillerød Biograf var med i en postkort-serie. 1930'erne.

ALLERØD BIO

I Udclipssamlingen fandt vi et læserbrev fra 1993. Det lød sådan: "En by uden biograf er som en by uden skole, uden bibliotek, uden kirke, uden alderdomshjem, uden sundhedsplejerske, uden fodboldbane, uden navn. En by uden biograf er som en by uden alt det, der overhovedet ikke kan betale sig, men som gør, at vi gider bo i den."

Læserbrevet gav os den idé, at det måske kunne være interessant at se på biografens historie, selvom den ikke ligger særlig langt tilbage i byens fortid.

Første gang, vi hører om den, er da kroer Poulsen i august 1922 søger om bevilling til at drive biografteater i kroen.

Politimesteren i Hillerød sender ansøgningen til udtalelse i Lillerød sogneråd, der enstemmigt vedtager at anbefale Poulsen "for den tid (han) er bosiddende i Lillerød". Det ser ud, som om Poulsen på trods af anbefalingen ikke fik bevillingen, for i december samme år sender politimesteren 3 andre ansøgninger til vurdering i sognerådet, der svarer: "I henhold til politimesterens anmodning om udtalelse til de foreliggende 3 ansøgninger, formoder sognerådet, at den til kroer Poulsen i sin tid givne anbefaling er annulleret. Da forholdene således er forandrede, tillader sognerådet sig at erklære, at rådet herefter een-

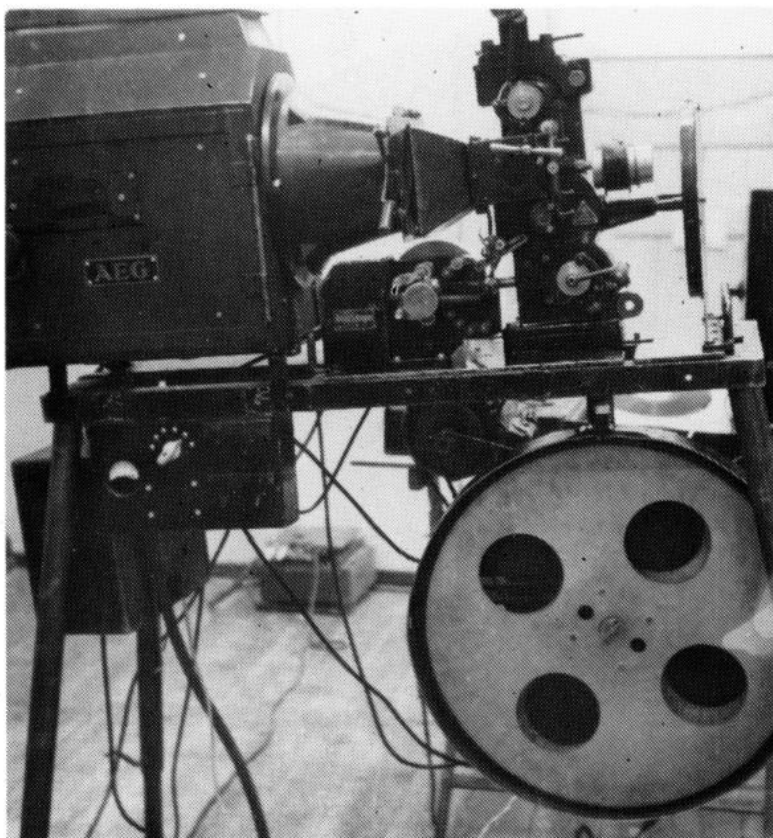
Snedker Petersens udtjente værkstedsbygning lå indtil 1958 bag biografen.

stemmigt anbefaler tømmermester P. Petersens andragende". Denne gang virkede sognerådets indstilling åbenbart, for Petersen får bevillingen og bygger derefter Lillerød Biograf foran sit snedkerværksted. Det var samme sted, som biografen ligger på i dag. Det var i stumfilmens dage, så der måtte lidt ekstra lydeffekter til under forestillingen. De leveredes af niecen Mary Petersen, der på et klaver bag et forhæng understregede stemningen i den film, der kørte over lærredet. Repertoiret blev annonceret på et udhængsskilt uden for biografen og ved plakater, som filmglade børn - mod et passende vederlag i form af fribilletter - hængte op rundt omkring, bl.a. ved Blovstrød teglværk. I begyndelsen af 30'erne er stumfilmens dage imidlertid talte, så

Peter Petersen installerer et tone- og talefilmanlæg.

Efter Petersens død i 1935 får frk. Astrid Fenger bevilling til biografen, som på det tidspunkt havde 179 tilskuerpladser. Køberen og den egentlige ejer var imidlertid svogeren folketingsmand Oluf Steen, der som folketingsmand ikke selv ønskede at søge bevillingen, men det var frk. Fenger, der forestod den daglige ledelse. I denne periode øgedes antallet af pladser til 202.

I 1947 blev ledelsen overtaget af Olaf Rasmussen, der i 1956 købte nye filmmaskiner, så biografen kunne vise Cinemascope-film, men Rasmussen sprang fra, da han i 1958 fik mulighed for at blive di-

Filmfremviseren fra dengang, der var pause midt i forestillingen, for at operatøren kunne skifte filmspole.

rektør for den nye biograf i Esbjerg, Strand Teateret. Han solgte derfor Lillerød Biografteater til Kai Nielsen, der på grund af den stedlige navneforvirring kaldte den Lillerød/Allerød Bio, men ved kommunesammenlægningen i 1970 omøbte han den igen, så den nu kom til at hedde Allerød Bio.

Kai Nielsen havde været assurandør, men var sammen med partneren fhv. elinstallatør Bomholtz begyndt i filmbranchen med rejsebiografen Valkyrie Bio, der besøgte forsamlingshusene i Sydsjælland og på Lolland-Falster. I Nielsens tid skete der store forandringer. Villaen blev ombygget, og biografen blev moderniseret. Indgangen

blev flyttet hen til den nybyggede foyer. Der blev indrettet toiletter og anlagt parkeringsplads for både biler og cykler. Det hele blev klarret som selvbyggeri med god hjælp fra familien. Nye stole kom også til, og det hele stod færdigt i 1962. Efter Kai Nielsens død i 1971 søgte den nuværende ejer bevillingen og overtog biografen den 1. december 1971. Det blev en af de sidste bevillinger, der blev givet i Danmark,

**LILLERØD
ALLERØD BIO**
Kai Nielsen

I 1958 blev biografens facade bygget om. Den oprindelige facade-overskrift dukkede frem, og den firkantede gavlfacade blev ændret til en gavlspids.

for bevillingssystemet blev ændret allerede året efter. Jørgen Hansen var på forhånd godt kendt med biografen, da han var opvokset i Lillerød og som dreng havde været en flittig biografgænger. Han var endda blevet ansat i den som piccolo, så han kunne nærmest betragte den som sit andet hjem.

Ved overtagelsen havde Hansen skaffet sig en omfattende indsigt i filmbranchen, idet han i 1968 var begyndt som filmrejsende for filmudlejningsselskabet United Artists, og hans berøringsflade til Danmarks biografejere var følgelig også stor. Den efterfølgende tid havde været ganske turbulent. Fjernsynet havde været en hård konkurrent. Flere gange havde biografen været

lukningstruet, men hver gang har den overlevet ved hjælp af dygtige initiativer, f.eks. satte man i 1983 billetprisen ned til 10 kroner over hele salen, hvilket bragte besøgstallet op fra 30.000 om året til 90.000. Man har også forsøgt sig med en filmklub for voksne og en for børn. Hver af dem kunne mønstre over 1.000 medlemmer. Et vigtigt våben i overlevelseskampen var den gennemgribende modernisering, der blev foretaget.

Den omfattede foruden interiøret også filmmaskinerne med det resultat, at biografejeren, der står ved indgangen og kontrollerer billetter, blot behøver at trykke på en knap, når han ser, at publikum har fundet på plads. Derpå dæmpes lyset automatisk, fortæppet glider til si-

Biograffacaden efter ombygningerne, ca. 1962, hvor biografen var malet rød. Bemærk Fritz Hansens skorsten i baggrunden.

Biografen og direktørboligen. 1986.

de, og reklamefilmene starter. Efter reklamerne dæmpes lyset yderligere, og i operatørrummet begynder den op til 5 km lange filmstrimmel at rulle på sin enorme store og tunge spole. - Filmen er i gang.

Der er sket mere end det: Lærredet en blevet fornyet for at give en perfekt billedgengivelse, og lyden har man tilgodeset med et helt moderne lydsystem, og da biografen i 1993 fik Kvicklys kulturpris, blev pengene brugt til et teleslyngeanlæg. At stolene er udskiftet endnu en gang skal også nævnes. De mange initiativer og det stadigt stigende billetsalg har naturligvis gjort indtryk på filmudlejerne, så at de nu lader Allerød Bio være præmierebiograf for mange nye storfilm. Byrådet har indset biografens betydning for Allerøds kulturliv og

har bevilget den et årligt tilskud indtil år 2001.

Allerød er altså sluppet for at blive "en by uden biograf", og alt tyder på, at vi foreløbig kan regne med at have biograf i Allerød - hvis vi vel at mærke besøger den tit nok.

Per J. Jørgensen og Max Jakobsen

Kilder:

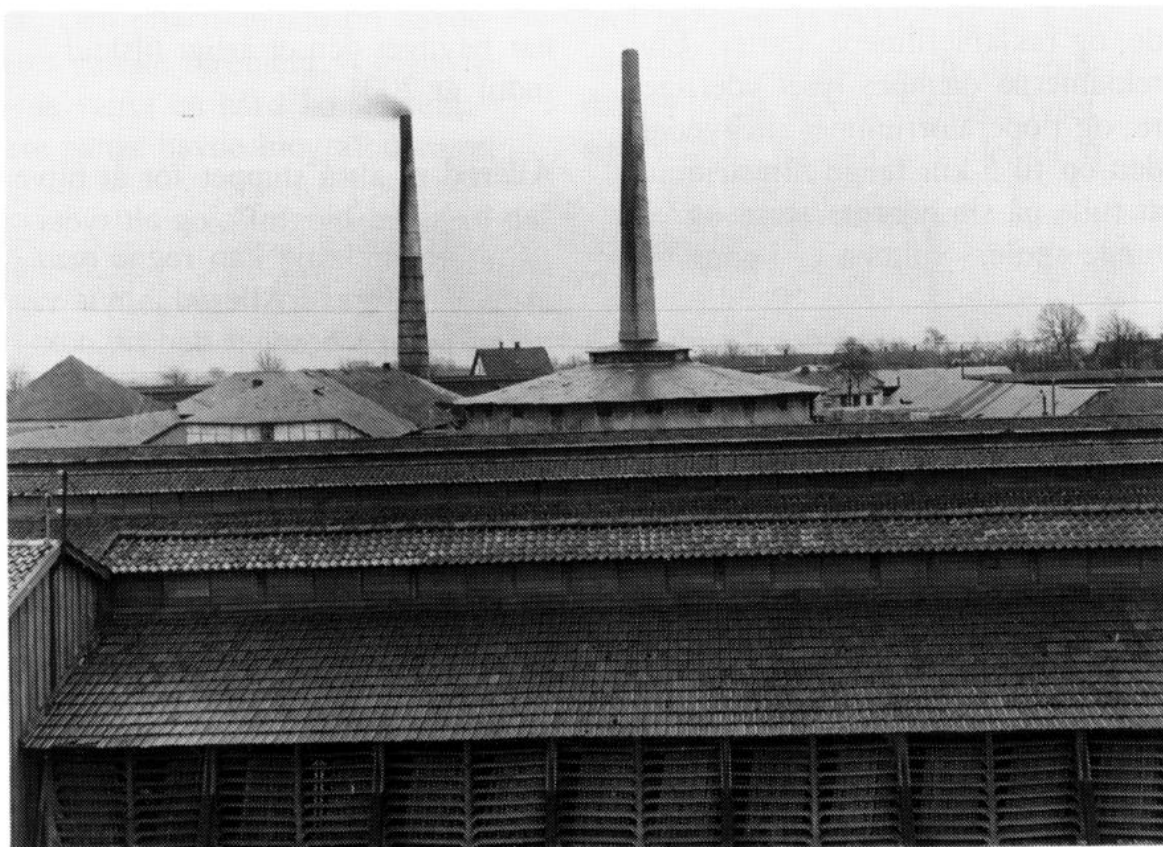
Lillerød sogneråds forhandlingsprotokol 1883 -1925 og 1932-1938
Kommunesekretær Mogens Ebbensens scrapbog
Lokalhistorisk Arkivs udklipssamling.
Biografens udklipssamling
Interviews med gamle Lillerødborgere

ARKIVNYT

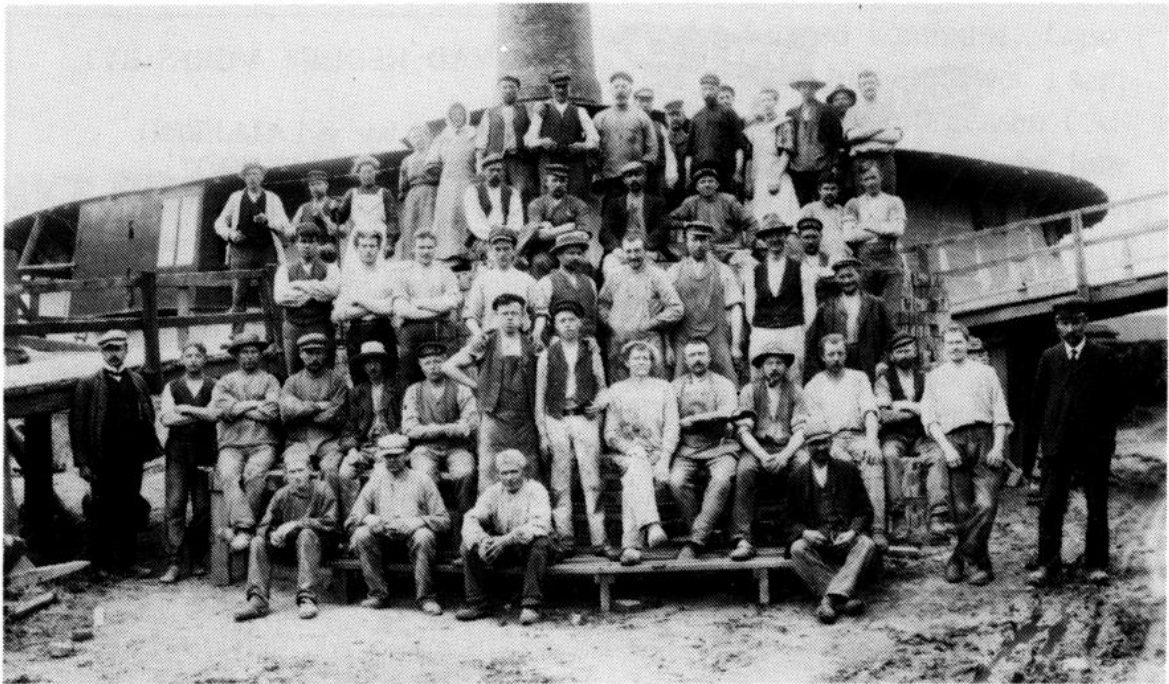
I Allerød kommune har vi haft mange teglværker gennem tiden, bl.a. Blovstrød Teglværk, der på et tidspunkt var Nordeuropas største. Vi har masser af fotografier fra værkerne, men det har altid ærgret os, at vi næsten ingen arkivalier har derfra. Det er der nu rådet en smule bod på. Vi har nemlig modtaget en regnskabsbog fra Pottemageriet på Blovstrød Teglværk fra 1897, hvor Pottemageriet startede.

Bogen indeholder opgørelser over ugelønnen for de enkelte medarbejdere. Ind imellem er der opgørelser over, hvor mange figursten den enkelte har lavet i ugens løb, ligesom der bagefter bogen er en beskrivelse af en del af de rosetter, frise-, og hjørnesten man producerede.

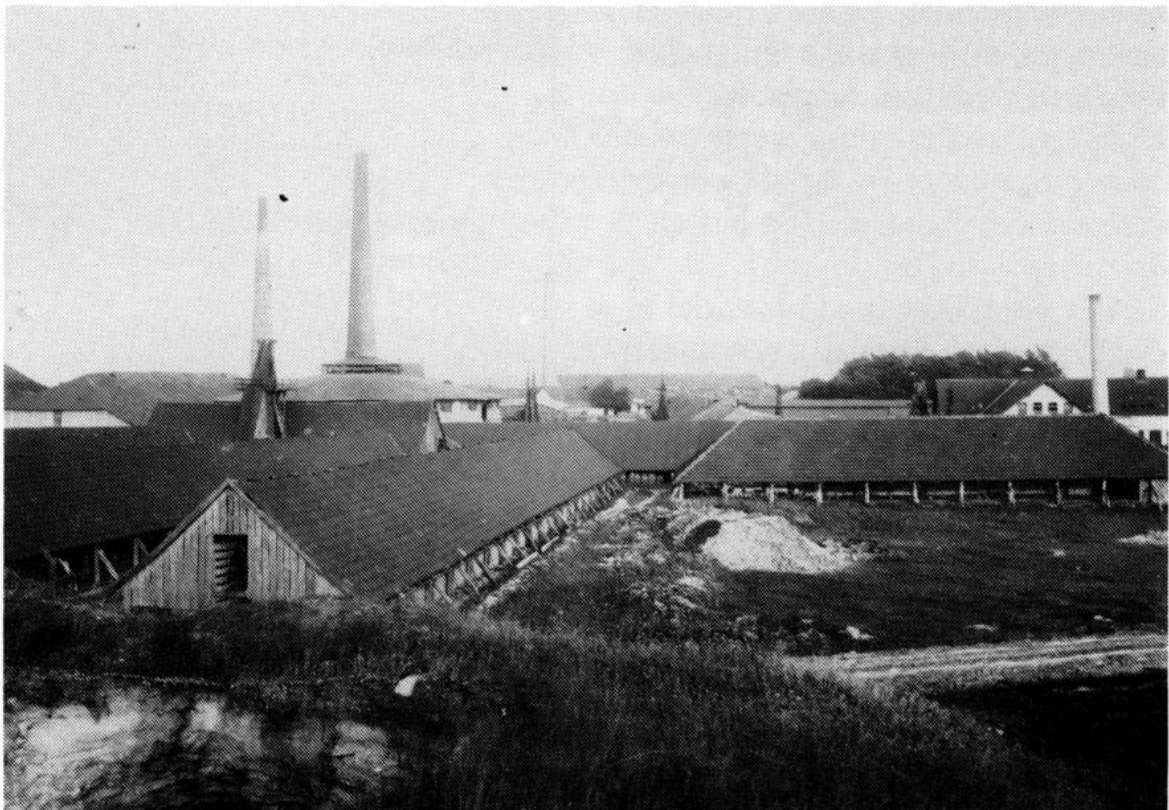
Ud over regnskabsbogen fik vi en del fotografier samt en tavle, der har hængt udfor brændkammer nr. 4. På tavlen blev der noteret, hvor mange sten af hver slags der var stablet op i kammeret, således, at brænderen kunne justere temperaturen efter antal og art.

Blovstrød Teglværk set fra nord. Billedet, der skyldes Chr. Mouritzen, Birkerød, må være fra de første år i dette århundrede. På billedet ses pottemageriskorstenen til højre og ringovns og langovns skorstenene til venstre. I midten anes en (firkantet), for os ukendt skorsten.

Arbejdere på Blovstrød Teglværk; 48 mænd og drenge og 4 piger og kvinder. Fotograferet af Chr. Mouritzen fra Birkerød. Ca. 1900-1910.

Blovstrød Teglværk set fra bakken ved vandtårnet (nord). I forgrunden ses de tre rækker tørrelader og bagved ringovnen og langovnen med deres skorstene. Billedet er taget før langovnen (t.v.), der stammer fra teglværkets start i 1874, blev ombygget.

Hvem er forfatteren?

På Arkivet har vi i årenes løb modtaget flere forskellige versioner af en sang om navneforvirringen mellem Allerød og Lillerød - og alle de andre -rødder i omegnen. Sangen går på melodien "Den lille frække Frederik", og den ser ud til at blive ændret til de forskellige lejligheder, hvor den nu bliver sunget.

F.eks. er 2. linie i sidste vers: "borgmesteren er ikke rød" i en anden version ændret til "og bussen, den er ikke rød".

Sangen udmærker sig ved, at der aldrig står noget forfatternavn under, og den er heller ikke dateret.

Et af versene handler om Stationens navneskifte fra Lillerød til Allerød i 1952, og et andet vers nævner Allerød Gymnasium, der er fra engang i 1980'erne; men det kan være vers, der er indsat undervejs. Hvis der er nogen af vore læsere, der kender forfatteren til sangen eller har et eller flere eksemplarer, der adskiller sig fra den efterfølgende version, hører vi meget gerne om det på Arkivet: tlf.nr. 48170891

HVAD HEDDER VORES BY?

Hvorfor bor vi i ALLERØD og naboen i LILLERØD? Jeg syn's forvirringen er blød, forklar mig det, så er du sød.

Jo, ser du, DSB, de brød sig ikke om, det altid lød som om de råbte HILLERØD når toget kom til LILLERØD.

Så stod de af i LILLERØD, de folk, som sku' til HILLERØD, de skreg og klaged' deres nød og kom for sent til HILLERØD.

Så fandt man på, at LILLERØD STATION sku' hedde ALLERØD og ved de små kommuners død, blev alting kaldt for ALLERØD.

Nu ligger byen LILLERØD midt i kommunen ALLERØD, til højre ligger BLOVST(E)RØD et stykke nord for BIRKERØD.

Til venstre ligger KOLLERØD, lidt fjernere VASSINGERØD, og nordpå ligger HILLERØD på vejen til ASMINDERØD.

Gymnasiet hedder ALLERØD, og skolen hedder LILLERØD, mens vejen hedder KOLLERØD, og præsten bor i GUNDERØD.

Og kroen hedder BREGNERØD, der får man lækkert oksekød, og langt væk ligger HORSERØD, der får man bare vand og brød.

Kommunen, den er fin ved grød, borgmesteren er ikke rød, vi klager ikke vores nød i hallen her i LILLERØD.

NYT BILLEDLOTTERI

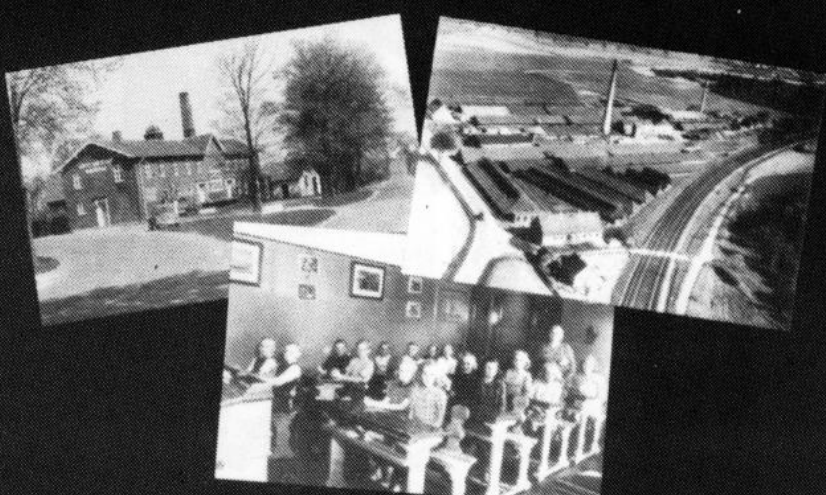
Lige før jul udkom endnu et lokalhistorisk billedlotteri fra Lokalhistorisk Arkiv.

Det nye billedlotteri følger princippet i det fra sidste år nemlig 10 plader og 60 brikker med motiver og

tekst fra Allerød kommune. Også i år har vi lavet billedlotteriet i samarbejde med Bjarni Jørgensen i Allerød Foto, og man kan købe lotteriet i Photo Care, M.D. Madsensvej 12 samt Allerød Foto, Amtsvej 10. Prisen er stadig kr. 148,00 pr. lotteri.

Hvis man ikke har nået at købe Billedlotteri I, er dér stadig ganske få tilbage hos Photo Care på M.D. Madsensvej.

Allerød Kommune

Lokalhistorisk billedlotteri II

Af Lokalhistorisk Arkiv

Det er sjovt at lege sig til viden. Et underholdende spil om Allerød Kommunes historie, helt tilbage til det forrige århundrede.
Kan spilles af 4-10 personer.
10 stk. spilleplader og 60 billedbrikker med tekst.

Nøglehullet:

Fotos med kendt fotograf: Ole Høegh Post side 3,4,5,6,8 og 15. Chr. Mouritzen: side 1, 16 og 17. Askov Højskole: side 7.

Flere dagbøger

Lokalhistorisk Arkiv har siden sidst modtaget endnu en sending spejderdagbøger, denne gang fra Svartfuglene i Blovstrød.

Svartfuglene var en KFUM-trop, der startede i Blovstrød i 1930'erne, men desværre måtte lukke i 1990.

Heldigvis blev dagbøger, en del

fotografier, skjolde m.m. afleveret hos Hjortedivisionen, der har passet på materialet indtil det blev afleveret på arkivet.

Der er også afleveret en præmie for bedst førte Hjemstavnsbog, men selve bogen mangler.

Hvis nogen af vore læsere har kendskab til, hvor Svartfuglenes Hjemstavnsbøger befinder sig, hører vi meget gerne fra Jer, så de kan blive gemt på betryggende vis for eftertiden.

Svartfuglene blev oprettet i 1931 som en KFUM-trop (de grønne spejdere)

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Frederiksborgvej 59, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 17 08 91. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00 - 13.00 samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm.

Henvendelse kan også ske til:
Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26,
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød

Kirsten Nyegaard (sekr.) tlf. 48 17 43 21
Enghave Park 190, Lillerød, 3450 Allerød

"Nøglehullet" er foreningens og arkivets medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm og Ole Høegh Post. Lay-out og tegninger: Ole Høegh Post. Tryk Preben Jensen. Oplag: 400 eksp. ISSN 0905-4146. Febr. 1999

